

Chantal Mouffe, *Sol Popülizm*, Çev. Aybars Yanık, İstanbul: İletişim Yayınları, 2023, 136 s.

Değerlendiren: Mesut Can Akçay

Sol popülizm, kapitalizm ve neoliberalizmin yol açtığı sorunlara karşı mücadele temasını kullanan çağdaş bir popülizm biçimidir. Ernesto Laclau (2005) ve Chantal Mouffe'nin (2023) yakın dönemdeki çalışmalarıyla teorik bir çerçeveye kazanan sol popülizm, klasik Marksist anlayışın sınıf temelli analizlerinden farklı olarak toplumu heterojen ve çok katmanlı bir yapıda ele almaktadır. Mouffe'nin 2018'de "For a Left Populism" özgün adıyla yayınlanan kitabı, sol popülizmi toplumun farklı kesimlerinden gelen demokratik talepler yoluyla eşdeğerlik zinciri kurarak radikal bir demokrasi biçimini ortaya çıkarmayı hedefleyen bütüncül bir strateji olarak kavramsallaştırmaktadır. Mouffe, kitabında popülizmin 1980'lerden itibaren neoliberal hegemonya krizinin bir sonucu olarak filizlendiği argümanına yaslanarak sol popülist bir stratejinin demokrasiyi radikalleştirerek daha katılımcı ve derinlikli bir biçim kazandıracağını ileri sürmektedir. Ona göre radikal bir demokrasi neoliberal hegemonyanın yerini alma potansiyeli taşımaktadır. Dört bölüm, sonuç ve kuramsal ilave bölümlerinden oluşan kitabın Türkçe baskısında ayrıca Mouffe ile sol popülizm üzerine gerçekleştirilen bir söyleşiye yer verilmiştir.

2008 Küresel Finans Krizi, neoliberal paradigmanın hegemonyasını kökten sarsarak popülizmin yükselişi için uygun bir ortam meydana getirmiştir. Krizin

@ Dr., Bağımsız Araştırmacı, mesutcanakcay@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0003-4375-8228>

DOI: 10.12658/D0418
insan & toplum, 2026, 16(2), 258-262.
insanvetoplum.org

ardından toplumlarda artan huzursuzluk ve derinleşen eşitsizlikler, ideolojik olarak çeşitli popülist hareketlerin meşruiyet kazanmasına yol açmıştır. Bu süreçte sağ popülizm toplumsal öfkeyi göçmenler ve küresel elitler gibi günah keçileri üzerinden mobilize ederken; sol popülizm, krizi neoliberal düzenin yapısal bir başarısızlığı olarak yeniden yorumlayarak halk egemenliği ve sosyo-ekonomik eşitlik odaklı karşı-hegemonik alternatifler ortaya koymuştur. Bir yönüyle neoliberal hegemonik oluşum, çeşitli müesses nizam karşıtı hareketler tarafından sorgulanmaya başlamıştır (Mouffe, 2023:17). Bu sorgulama 2008 sonrası dönemde sağ ve sol popülist hareketlerin yükselişyle paralel bir şekilde popülizm araştırmalarına yeni ufuklar kazandırırken; popülizmin ne olduğu, toplumsal ve siyasal boyutları ve doğasına ilişkin yaklaşımlar disiplinlerarası çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Mouffe'nin "Sol Popülizm" adlı çalışması literatürde popülizm çalışmalarına yönelik artan ilgiye katkı sunma amacından uzak bir argümana yaslanmaktadır. Mouffe, açık bir şekilde kitabın partizan niteliğini vurgulayarak bir tür politik müdahale amacı taşıdığını ifade etmektedir. Mouffe, sol popülizmi mevcut hegemonik krize yanıt olarak halk ile oligarşi arasında bir sınır inşa etmenin söylemsel stratejisi olarak değerlendirmektedir (s. 17-21). Mouffe, neoliberal kapitalizmin yeni tabiiyet biçimlerinin çevre, cinsiyet ve ırkçılık gibi sınıf temelli olmayan heterojen talepleri merkeze taşıdığı kanısındadır. Ona göre bu dinamikler günümüz siyasetinde yatay bir "popülist moment" üzerinden şekillenmektedir. Mouffe'nin kitabın partizan yönüne yaptığı vurgu bu noktada berraklık kazanmaktadır. Zira sol popülizm, salt popülist söylemin yetersizliklerine karşı toplumdan gelen heterojen talepleri demokrasi merkezli bir eşdeğerlik zinciriyle birleştirerek hegemonik bir halk inşa etme amacındadır. Bu amaç sağ popülizmin cinsiyet eşitsizliği ve yabancı düşmanlığı gibi tutumlarına karşı alternatif bir strateji olarak düşünülebilir (s. 18).

Kitabın "Popülist Moment" başlıklı birinci bölümünde sol popülizm, neoliberal post-demokrasiye karşı politik strateji olarak konumlandırılmaktadır. Bu strateji halk egemenliği ve eşitlik ilkelerini güçlendirerek demokrasiyi derinleştirmeyi ve toplumu radikal biçimde yeniden inşa etmeyi amaçlamaktadır. Mouffe, sağ ve sol popülizmin yapısal niteliklerine dair gözlemleriyle bu hedefini temellendirmektedir. Ona göre sağ popülizm halk egemenliğini geri getirerek demokrasiyi eski konumuna geri döndürmeyi vadetmektedir. Sağ popülizmin bu vaadi yalnızca kendilerinin ulusal egemenliği tesis edebilecekleri söylemini doğurmuştur. Bu söylem Mouffe'ye göre eşitlik taleplerini görmezden gelirken göçmenler ve çeşitli toplumsal grupları dışlamaktadır. Bir anlamda sağ popülizmin ulusal egemenlik anlayışı çeşitli toplumsal grupların dışlandığı bir "halk" inşasını ortaya çıkarmaktadır. Mouffe, sağ popülizmin bu tutumunun ilk bakışta "demokrasiyi kurtarmak" olarak anlaşılmasına şerh koymaktadır. Ona göre sağ popülizmin bu tutumu demokrasiyi şiddetli bir şekilde

sınırlandırarak milliyetçi-otoriter bir neoliberalizm biçimine yol açma potansiyeli taşımaktadır. Buna karşın sol popülizm demokrasiyi geliştirmek ve derinleştirmek amacıyla yeniden tesis etmeyi hedeflemektedir. Bu strateji ortak bir “hasım” olarak konumlandırılan oligarşiye karşı kolektif bir “halk” inşası için farklı demokratik talepleri ortak bir irade etrafında birleştirmeye yönelmektedir. Bu birleşim güvencesiz ve belirsizlik içerisindeki orta sınıflar, göçmenler, işçiler ile diğer toplumsal grupların demokratik taleplerini kapsayan bir eşdeğerlik zincirinin kurulması açısından bir zorunluluktur. Zira heterojen bir zincirin inşası demokrasinin radikalleşmesini mümkün kılacak yeni bir hegemonik düzenin kurulmasına hizmet edecektir (s. 35-35).

Batı Avrupa’da neoliberal hegemonyanın kuruluşu ve işleyişinden çıkarılacak dersler Mouffe’ye göre sol popülist bir strateji için olmazsa olmaz bir yerdedir. Kitabın “Thatcherizm’den Ders Çıkarmak” başlıklı ikinci bölümü Mouffe’nin bu dikkatlerini temellendirerek neoliberal hegemonik oluşuma alternatif yaratma çabasını somutlaştırmaktadır. Ona göre Margaret Thatcher, kriz dönemlerinde kültürel ve ideolojik mücadeleyi kullanarak neoliberal bir hegemonya kurarken sol, krize yalnızca ekonomik açıdan yaklaştığı için süreci analiz edemeyerek kaybeden tarafta konumlanmıştır. Mouffe, günümüzde benzer bir kriz yaşandığından hareket ederek solun geçmişteki hatalarını tekrarlamaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Onun sol popülist bir strateji olarak kavramsallaştırdığı mücadele “popülist momentin” ortaya çıkardığı potansiyelin demokratik bir eşdeğerlik zinciri kurarak halkı kolektif bir özne olarak inşa etmek için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Zira Mouffe, bu tür bir mücadeleyi demokratik hegemonyanın kurulabilmesi için zorunlu görmektedir (s. 37-50).

Mouffe, sol popülist bir stratejinin toplumdaki farklı demokratik talepleri kapsayacak bir şekilde kurumsallaşmasına hizmet edeceğini ileri sürer. Ona göre radikal demokrasi, liberal demokrasinin kurucu politik-etik ilkelerinden tam bir kopuşu değil özgürlük ve eşitlik ilkelerinin daha geniş toplumsal kesimlere yayılacak şekilde derinleştirilmesi olarak anlaşılmalıdır. Mouffe, kitabın “Demokrasiyi Radikalleştirme” başlıklı üçüncü bölümünde radikal demokrasi kavramına dair teorik yanlış okumalardan yola çıkarak sol popülist stratejinin nasıl daha kapsayıcı ve etkin bir demokratik geleneğin inşa edilmesinde kullanılabileceği üzerinde durmaktadır. Ona göre demokratik geleneğe içkin bir sol popülist strateji siyasal mücadelenin seyrini belirleyen kritik bir müdahaledir. Böylelikle halkın kolektif özlemlerinde merkezi bir yerde konumlanan politik değerlerle doğrudan ilişki kurulabilmesinin önü açılacaktır. Bir yönüyle demokrasi söylemi toplumsal mücadelelerde ortak bir duygu ve bilinç oluşturmada etkin bir araç haline gelmektedir (s.51-68).

Mouffe'nin post-Marksist bir çerçevede sol popülist bir stratejinin neoliberal hegemonyaya karşı radikal demokrasiyi nasıl inşa edebileceğine dair tezleri kitabın "Bir Halk İnşa Etmek" başlıklı dördüncü bölümünün konusunu oluşturmaktadır. Mouffe, bu bölümde neoliberal antagonizmin yarattığı heterojen talepleri radikal yurttaşlık ve kültürel pratiklerle birleştirerek demokrasiyi nasıl dönüştürebileceğine odaklanmaktadır. Ona göre sol popülist bir strateji, farklı toplumsal talepleri bir araya getirerek ortak bir halk kimliği çatısı altında birleştirmeyi hedeflemektedir. Mouffe, bu hedefin "duygulanımsal" ve "söylemsel" boyutları üzerinde durarak kolektif bir iradenin önemine dikkat çekmektedir (s.69-87). Kolektif kimlik, eşdeğerlik zinciri içerisinde farklılıkların korunmasıyla ortaya çıkan bir kimlik olarak anlaşılmalıdır. Zira Mouffe, demokratik taleplerin yalnızca ortak bir hasıma karşı konumlandıklarında birbirinin yerine geçebildiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla halk inşası için politik bir "biz" ve "onlar" ayrımı yapılmalıdır. Ayrıca halkın kim olduğu ve hasımların kim olacağı meselesi politik mücadele içerisinde sürekli olarak yeniden inşa edilmektedir. Sol popülist stratejinin hedefi de bu heterojen talepleri "eşdeğerlik zinciri" içerisinde birleştirmektir (s.72-73). Mouffe'nin sol popülist stratejiye biçtiği hedefler neoliberalizmin yerini alacak alternatif bir model ortaya koymaktadır. Nitekim Mouffe'nin ortaya koyduğu hedef, neoliberalizmi ortadan kaldırmayı değil; onun daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir çerçevede evrimleşerek radikal bir boyut kazanmasıdır.

Sol popülist stratejinin genel amacının "popülist bir rejim" tesis etmek olmadığına dikkat çeken Mouffe, asıl amacın liberal demokratik işleyişin yerine yeni bir hegemonik oluşum getirmek için politik taarruz başlatacak kolektif bir özne inşa etmek olduğunu vurgulamıştır. Mouffe, sol popülist strateji ile ortaya koyduğu modelin kapsamlı bir politik programdan sunmaktan ziyade politik sınırın inşasına yönelik özgün bir strateji olduğunu ileri sürmektedir. Mouffe, bu strateji içerisinde sol popülist stratejiyi benimseyen parti ve hareketlerin farklı yönelimlere sahip olmasında bir sakınca görmemektedir zira politik aktörlerin sol popülist olarak nitelendirilmeleri analitik bir meseledir. Kitabın "Sonuç" bölümünde kitap boyunca ileri sürülen tezlerin genel bir değerlendirmesini yapan Mouffe, popülizmin zihinlerde bıraktığı olumsuz çağrışımlara rağmen radikal demokrasinin tesis edilebilmesi için önemli bir strateji olarak görmektedir. Ona göre, ABD'de önemli sağ popülist oluşumların varlığına rağmen Bernie Sanders'in politikaları geniş çapta takdir toplamakta ve açık bir şekilde sol popülizme örnek teşkil etmektedir (s. 89-95).

Mouffe, çalışmasında izlediği metodolojik yaklaşım ile popülizm-demokrasi diyalektiğine kurumsal bir perspektif kazandırmakta ve popülizmi kuramsal bir temelde yeniden tanımlayarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Bu katkı

toplumu katmanlı ve heterojen bir oluşum olarak konumlandırması ile kolektif bir halk kimliği inşası için geliştirilen analitik çerçeve ile somutlaşmaktadır. Mouffe, halk inşasında duygulanımsal ve söylemsel boyutların katılımcı demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak rol oynadığını savunarak sol popülizm literatürüne yenilikçi ufuklar kazandırmıştır. “Sol Popülizm” klasik Marksist paradigmayı aşarak popülizmi demokrasiyi tehdit eden bir unsur olarak değerlendirmek yerine demokrasiyi güçlendiren ve derinleştiren bir strateji olarak ele almasıyla dikkat çekmektedir. Mouffe, kitapta kuramsal yaklaşımıyla popülizmi halk ve elitler arasındaki karşıtlığa indirgemekten kaçınarak daha bütüncül bir yaklaşım ile geleceğe dönük bir projeksiyon geliştirmiştir. Öte yandan Mouffe’nin popülizm tasarılarının Batı Avrupa merkezli olması diğer bölgesel bağlamlarda sol popülist stratejinin nasıl uygulanabileceğine dair soru işaretleri doğurmaktadır. Ayrıca Mouffe, önerdiği halk inşası ve ardından kurulacak demokratik düzenin işleyişine dair somut bir program önermemektedir. Bu durum sol popülist stratejinin nasıl uygulanabileceğine dair analitik bir boşluk meydana getirmektedir. Bununla birlikte kitap gerek takip ettiği kuramsal metodoloji gerekse ileri sürdüğü tezler ile popülizm-demokrasi ilişkisinin boyutlarına yeni bir perspektif sunmaktadır. Tüm sınırlılıklarına karşın kitap, çağdaş popülizm tartışmalarına teorik bir yön çizme hedefiyle popülizm-demokrasi ilişkisine odaklanan literatüre özgün bir katkı olarak yorumlanabilir.

Kaynakça

Laclau, E. (2005). *On populist Reason*, Verso.

Mouffe, C. (2023). *Sol popülizm*, (A. Yanık, Çev.; 2. baskı). İletişim Yayınları.